

V. A politikai élet alakulása 1945-ig

Panit történetének alakulására nagy hatással voltak mindazok a politikai, gazdasági és társadalmi események, amelyek a közép-európai népek sorsát alakították a századok folyamán. Különös hatással voltak azok a történelmi események, amelyek a Magyar Királyság történelmi fejlődéséhez kapcsolódtak. Ennek a történelemnek különös sajátosságai: a feudális viszonyok korai kialakulása, a 160 évig tartó török hódoltság, az osztrák királyság jogalakulása a magyar trónnal szemben, Erdély különválása Magyarországtól, a reformáció térhódítása, az állandó felkelések, a székelesség különleges ősi jogainak és szervezési formáinak megőrzése, hadviselési kötelezettségei, mind megannyi fontos tényező, ami meghatározta Mezőpanit politikai életének alakulását. Nem utolsó sorban meg kell említenünk azt a tényt, hogy a politikai élet alakulására nagy hatással volt és van Erdélyben a három együttélő nemzetiség – román, magyar és német – közös munkája, harca és egymásrautaltsága.

A politikai élet alakulását érezhetően befolyásolta a földesúri birtok megjelenése a falu határában. A földesurak önkényessége kiélezte az ellentéteket, s megindította az osztályharcot, a kizsákmányoltak harcát a társadalmi felszabadulásért. Ilyen eset volt Paniton, amikor Szentkereszti Györgyné, báró Kornis Klementina önkényesen a birtokához csatolta a Ponk legelő egy részét.

A földesúri birtok, a nagygazdák, az állam a képviselőin keresztül állandó nyomást gyakoroltak a panitiakra, aminek következtében kialakult az elnyomott tömegek ellenszenve az urakkal szemben. Az elnyomott és kizsákmányolt szegények Paniton is együtt éreztek, nemzetiségi különbség nélkül. A nincstelen magyar testvérét látta a nincstelen románban. Ebben az időben Paniton nem tudnak arról, hogy a gyűlölködésnek bármilyen formája is megnyilvánult volna.

Kezdetben a panitiak nem vettek részt politikai szervezetekben. Nem is próbálták beszervezni őket, ezért a falvak közösségének élete évtizedeken keresztül nem változott szinte semmit, mindenki élte életét a megszokott, ősi normák szerint. Az 1848-49-es szabadságharc, majd az első világháború változatos politikai eseményei gyökeresen megváltoztatták ezt a helyzetet.

Mezőpanit – monográfia

Ehhez nagymértékben hozzájárult az elnyomó osztályok, az osztrák uralom "oszd meg és uralkodj" elven nyugvó politikája, amikor a sovinizmus szellemének elhíntésével próbálták megmérgezni az együttélő nemzetiségek öntudatát.

Mivel Paniton is nagy volt a száma a szegény sorsú családnak, kialakult a gazdagokkal szembeni irigység és gyűlölet. Ezeket az érzelmeket fokozták a háború okozta nyomorúságok és bizonyára az 1917-es orosz forradalom, valamint a Magyar Tanácsköztársaság létrejötte, amelyek célkitűzései táptalajt találtak a szegény rétegek érzésvilágában. A Tanácsköztársaság leverése, Oroszország izolálása nemzetközi síkon bizonyos fokig elkedvetlenítette a nincstelen tömegeket, s felcsillanó reményeiket látták rombadőlni.

Ezt a veszteséget az erdélyi románok számára pillanatnyilag kárpótolta Erdély Romániához való csatolása, – ami Romániának, a Tanácsköztársaság leverésében vállalt szerepének eredménye volt – és az ebből származó előnyök, amiben politikai, gazdasági és társadalmi síkon részesültek az új történelmi körülmények között.

1920. június 4-től a panitiak mindennapi életére ránehezedett a kisebbségi sors. Bevezették a rendkívüli állapotot, a hűségeskü letételét az új államrendre, az ezt megtagadók elbocsátását, a román, mint hivatalos nyelv kötelező használatát, korlátozták a gyülekezési szabadságot, és így az egyházi vagy kulturális megmozdulásokra is szolgabírói engedélyt kellett kérni. Állampolitikaként meghirdették a "visszarománosítást", a "névelemzéseket", és hiába vallotta magát valaki magyarnak, ha a neve alapot adott arra, nem járhatott csak román iskolába. Mindemellett megkülönböztető bánásmódban részesültek, és hátrányos helyzetbe kerültek a választásokon, a katonaságnál, vagy ügyes-bajos dolgaik intézése alkalmával. Tilos volt a magyar helységnevek használata, a keresztnévek beírását csak románul engedélyezték.

Ezekben a szomorú esztendőben, amikor a jogfosztottság keserű napjait éltek a panitiak, akaratlanul is a politika hatáskörébe sodródtak az emberek, s mindenki azt latolgatta, hogy hogyan lehetne ebből a helyzetből megszabadulni. A 30-as évek végére II. Károly király egy olyan Kisebbségi Statutumot hozott létre, amely biztosította a felekezeti iskolák autonóm működését és az egyházak önkormányzatát. Ez részletesen szabályozta a nyelvhasználat kérdését is, biztosítva a községi tanácsban a magyar nyelv használatát, a kérvények magyar nyelven történő benyújtását, – igaz, román nyelven való fordítás mellékelésével –, a családnevek eredeti formában való használatát és írását, a falu magyar nevének használatát a kisebbségi sajtóban stb. Az 1939-es népiskolai törvényből kimaradt a névelemzés alkalmazása, s 1940 elején a Hangya szövetkezet vezetői is kaphattak italmérési engedélyt, de mindezen könnyítések nem változtattak a lényegen.

A politikai élet alakulása 1945-ig

Ezen történésekkel egyidőben az emberiség megállíthatatlanul sodródott egy új világégés felé.

A politikai élet alakulása nemzetközi síkon, a német fasizmus és a revans politika térhódítása a belpolitikában, a fasiszta szervezetek fokozatos megerősödése, a Vasgárda tevékenysége, s a fajgyűlölő politika, amelyet szítottak, mind megannyi tényező volt a falu politikai életének alakulásában. Az a tény, hogy úgy a magyar, mint a román szegény ember látta azt, hogy szükség van egy jobb világra, amelyben az emberek ténylegesen elnyerik emberi méltóságukat az élet minden területén, ezekben a válságos időkben is összekapcsolta a tömegeket. A falu politikai életének alakulásában fontos tényezőként szerepeltek az 1917-es oroszországi forradalomban részt vett és onnan hazakerült panitiak és más falubeliek elbeszélései, amelyek megvillantották egy új társadalmi rend létrehozásának lehetőségeit. Itt említjük meg a paniti Jánosi Jánost, a "nyomogatót", aki vörös katonaként vett részt az oroszországi forradalomban, s ahogy mesélte, Leninnel is találkozott, akivel kezét is fogott. Érdemei elismeréséül, élete végéig küldték neki az "Aurora" című folyóiratot a Szovjetunióból.

(Jánosi bácsi a fronton egy orvos mellett tevékenykedett és olyan jól megtanulta az izületek helyretevésének módját, valamint az izmok és izületi tokszalagok masszázst, hogy itthon a környék híres "nyomogató"-ja lett, sok ezer ember szenvedéseit enyhítette.)

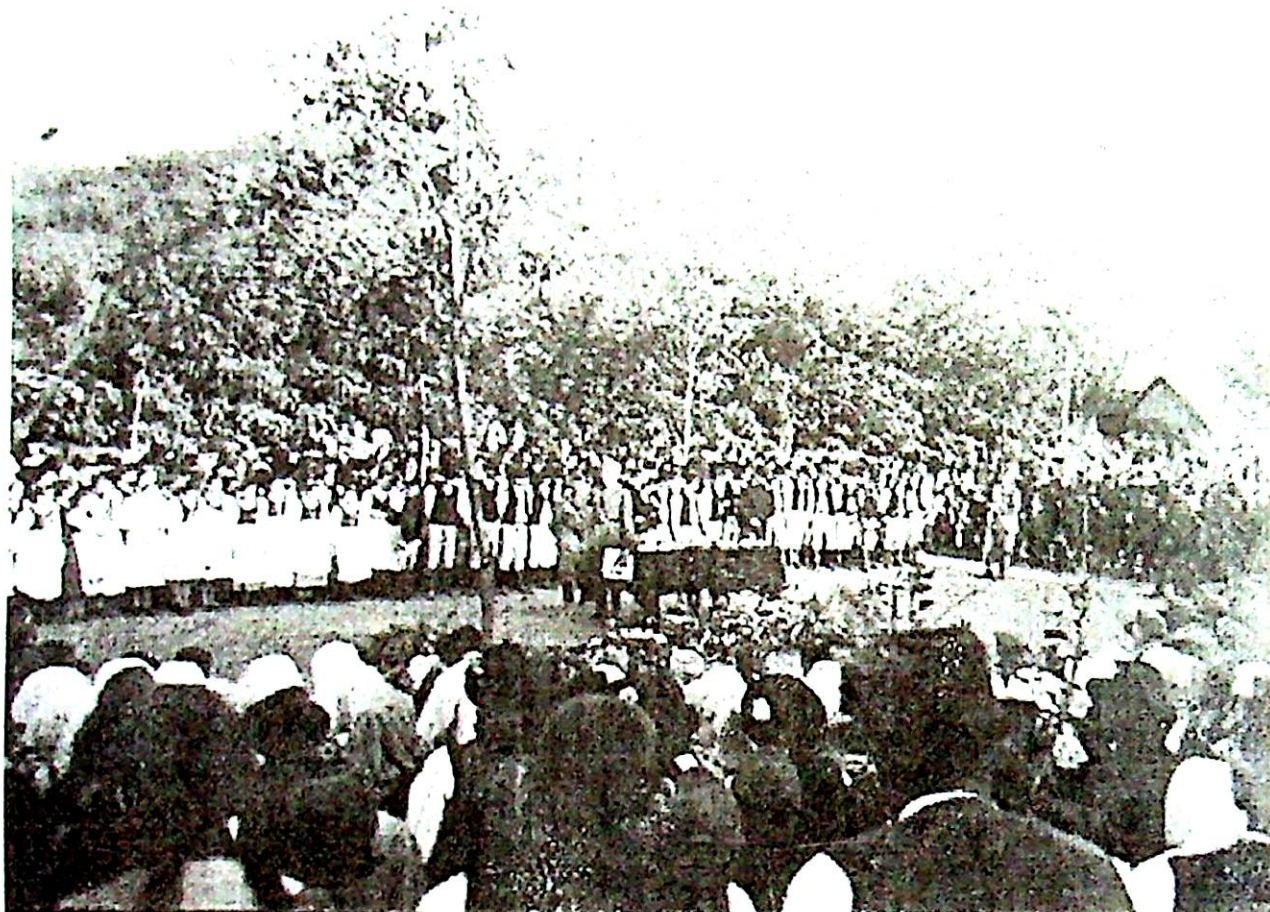
Egy másik fontos tudatformáló tényező az illegalitásban működő Kommunisták Párt tevékenysége volt, amelyről tudomást szereztek a panitiak is Marosvásárhelyen keresztül, az 1929-33-as gazdasági válság idején, az 1936-os marosvölgyi famunkások megmozdulásai alkalmával, majd a háborús készülődés idején. Szorosabb kapcsolatra vagy szervezkedésre azonban nem került sor, mivel a párt sem kereste ennek módját, s a panitiak pedig belevetették magukat a munkába, hogy "ha lehet, még egy darab földet vegyenek".

Az 1935-ös esztendő táján egyes személyek Panitból, mint Popescu Ioan tanító és Balaure Ioan, a csendőrőrmester fia, a Vasgárdát igyekeztek megszervezni, s sikerült is néhány paniti lakost beszervezniük. Igaz, különösebb tevékenységet nem fejtettek ki, nem kerültek konfliktus helyzetbe a panitiakkal. Emlékezetes maradt a panitiak számára az az elterjedt hír, hogy nagy csapat legionár közeledik Náznán felől, a vásárhelyi úton, hogy leszámoljon a panitiakkal; hogy ki mit értett ez alatt, most már nehéz lenne tisztázni. Tény azonban, hogy Panit egész férfi lakossága összefogott, s éjjelenként az utcákon őrködtek mindenféle kézbevalóval felfegyverkezve, hogy megvédjék magukat. Ahogy mondják, a legionárok megneszelték, hogy a panitiak milyen fogadtatásra készülnek, s lemondtak tervükről. Azt is mesélik, hogy egy alkalommal egy legionár csapat Náznánból, zászlókkal és énekszóval átvonult Paniton.

Mezőpanit – monográfia

Ilyen körülmények közt valósult meg Észak-Erdély visszacsatolása Magyarországra területéhez, amely a magyarok számára a kisebbségi sors, az elnyomatás és a rendszeres megaláztatás megszűnését jelentette. Úgy könyvelték el, mint történelmi igazságtételt, amelynek törvényszerű bekövetkezése végig az emberek tudatában élt.

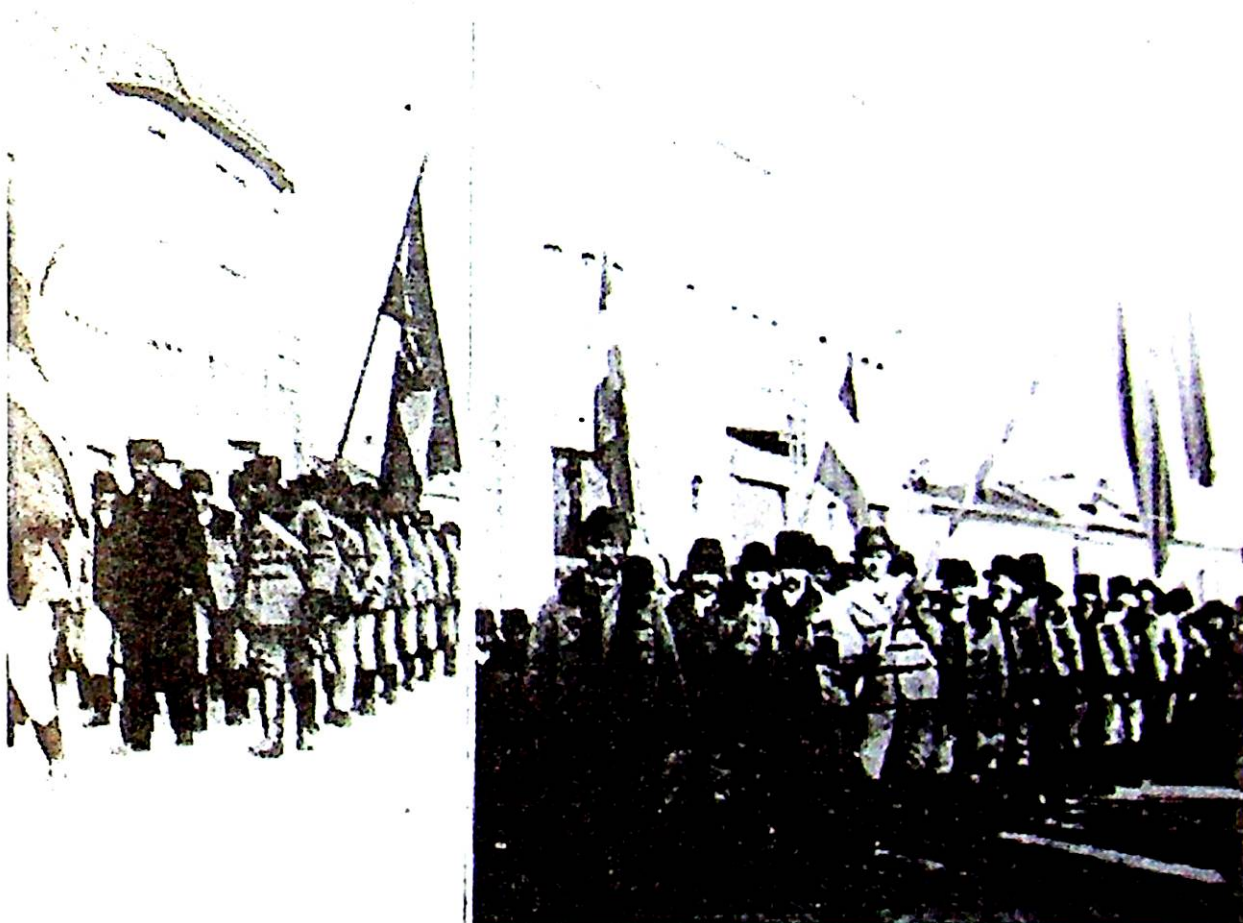
1940. szept. 22. Paniti nagygyűlés és találkozás a honvédekkel

Az 1940-es bécsi döntésnek nemkívánatos következményei is voltak a falu életére. A visszacsatolás tovább élte a helyzetet a nemzetiségek közt, amelyet még fokozott az is, hogy a földesúri osztály egyes képviselői nyíltan nacionál-sovinizta eszméket szítottak a románok ellen. Egy alkalommal báró Aczél Ede tartott egy ilyen beszédet Paniton, aminek az lett az eredménye, hogy néhány, könnyen befolyásolható paniti egy éjszaka lebontotta és széjjelhordta az azelőtt pirosba felépített görög katolikus templomot. Mentségükre legyen mondva, hogy a bujtogatás mellett az is készítette erre a panitiakat, hogy a templom építésekor kötelezték a magyar ajkú lakosságot, hogy fogataikkal anyagot hordjanak; ezenkívül családonként hét nap ingyen-közmunkát kellett végezniük az építkezésnél, valamint a premilitárokat is sorozatosan felhasználták ingyen-munkára ugyanitt, amit ők, főleg vallási okokból, csak kényszerből végeztek. Minden családot kötelezték 100 lej

A politikai élet alakulása 1945-ig

pénzbeli hozzájárulásra, valamint a székely birtokosság egyes jövedelmeit szintén lefoglalták a templomépítés céljaira.

Az 1940-44-es időszakban a hatalom politikai szervezetek létrehozására törekedett, s megpróbálta a panitiakat is bevonni az Imrédi pártba. Ez részben sikerült is, 1943-ban ennek a pártnak már több tagja is volt Paniton. Tény azonban, hogy nem volt semmiféle konkrét tevékenységük, a tagok részéről sem történtek ellenséges megnyilvánulások semmilyen irányba. Ezen időszak elején a panitiak közül, sajnos egyesek sovinszta magatartást tanúsítottak, s nem egyszer csúnya szavakkal illették a paniti román nemzetiségűeket vagy a szomszédos Náznánfalva lakóit. Fájdalom, hogy a közvélemény nem lépett fel elég erélyesen azok ellen, akik ezeket elkövették, pedig sokkal többen voltak azok, akik érezték, hogy ezek a megnyilvánulások

1941. febr. A panitiak felvonulása Marosvásárhelyen a székelyek nagygyűlésére

sem a falu ősi törvényeivel nem egyeznek, sem pedig a jövőre nézve nem hozhatnak semmi jót, amint az be is bizonyosodott 1944 után. Ezek a kezdeti túlkapások szerencsésen megszűntek, amikor a karhatalom ura lett a helyzetnek, s nem tűrte a törvények áthágását.

Mezőpanit – monográfia

Ezek a viharos esztendők szomorú eseményei mély nyomot hagytak a lelkekben, s arra készítette az egyik felet, hogy megtorolja ezeket, a másik felet pedig arra, hogy félve gondoljon a jövőre, az esetleges felelősségre vonástól tartva. Mindezek miatt, a háború után, többen a panitiak közül arra kényszerültek, hogy elhagyják a falut, s Magyarországon vagy szerte a világban, egészen Ausztráliáig, alapítsanak maguknak új otthonot. Sajnos, hosszú időnek kellett eltelnie míg a sebek begyógyultak, s az élet a normális kerékvágásba visszazökkent.